ANEXA nr. 3
la Procedura de înscriere a elementelor patrimoniului cultural imaterial
în Registrul național al patrimoniului cultural imaterial și de actualizare a acestuia

FIȘĂ TEHNICĂ
pentru înscrierea/actualizarea datelor elementului ***Nunta tradițională tătară*** în
Lista elementelor patrimoniului cultural imaterial aflate în pericol de dispariție

A. Domeniu/domenii (conform Convenției UNESCO din 2003, astfel încât elementul trebuie să se integreze în definițiile Convenției UNESCO din 2003 Art. 2:
https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/67741)

a) tradiții și expresii orale, incluzând limba ca vector al patrimoniului cultural imaterial;
b) artele spectacolului;
c) practici sociale, ritualuri și evenimente festive;
e) tehnici legate de meșteșuguri tradiționale.

B. Denumire standard: ***Nunta tradițională tătară***

C. Denumiri locale/regionale: ***Toy***

D. Arealul de manifestare: Nunta tradițională tătară s-a celebrat și se mai celebrează, cu precădere, în Dobrogea, în comunitățile rurale și urbane cu etnici tătari din județul Constanța (Constanta, Medgidia, Valea Dacilor, Valu lui Traian, Mangalia, Techirghiol, Murfatlar, Cobadin, Agigea, Lazu, Topraisar, Biruința, Movilița, Ovidiu, Ciocârlia, Ciocârlia de Sus, Eforie Nord, Eforie Sud, 23 August, Moșneni, Lumina, Mihail Kogălniceanu, Tuzla, Independența, 2 Mai, Hagieni, Cumpăna, Castelu, Mereni, Amzacea, Casicea, Tătaru, Năvodari, Albești, Nazarcea, Siliștea, Negru Vodă, Nicolae Bălcescu) și județul Tulcea (Tulcea, Babadag).

1.a. Informații generale despre element (cel mult 1000 cuvinte) (scurt istoric, contextul de performare, funcții sociale, legătura cu elemente de patrimoniu cultural material, contribuția elementului la dezvoltarea durabilă):

În Dobrogea, nunta tătară a fost documentată nesistematic, în diferite lucrări fiind prezentate câteva informații despre desfășurare, alimentație, patrimoniul muzical aferent, fără o perspectivă exhaustivă, care să surprindă variațiile locale și istorice. În literatura de specialitate românească, unele dintre primele consemnări etnografice privind tătarii și ceremonialul lor nupțial se regăsesc

în studiul lui Ion Dumitrescu, „Însemnări despre tătarii din Pervelia”, publicat în anul 1921 în *Analele Dobrogei*, Anul II, Nr. 1.

Nunta tradițională tătară (*toy*) se încadrează riturilor de trecere, constituind un complex ceremonial spectaculos care pune în scenă numeroase secvențe rituale, cu semnificații asumate de comunitate, prin intermediul formulelor verbale, gesturilor, actanților și instrumentarului ceremonial. Ca desfășurare ceremonială, prezintă pattern-uri similare popoarelor turcice, dar nu numai, dar și anumite particularități etnice sau locale. Mai mult, acest element PCI pune în evidență, în toată desfășurarea sa, cristalizarea relațiilor sociale, solidarizarea comunității pentru a împărtăși bucuria mirilor și pentru a ajuta noua familie, exprimând totodată identitatea culturală și religioasă a tătarilor dobrogeni (obiceiuri, tehnici meșteșugărești, alimentație, cântece și dans populare etc.).

Nunta tătară, atât din punct de vedere social, cât și din punct de vedere religios, reprezintă un act de o importanță extraordinară, fiind atent planificată ca un eveniment de familie, celebrat cu bucurie de întreaga comunitate. Angrenajul ceremonial are o semnificație profundă, reflectând cutumele, valorile și mentalitatea tătarilor. În acest context ceremonial complex există un echilibru social, o experiență și o serie de particularități proprii fiecărei comunități. Dincolo de valența estetică, respectarea acestor tradiții nupțiale subliniază respectul unui cuplu pentru moștenirea comunității din care face parte. Îmbrățișarea unor elemente culturale tradiționale oferă, de asemenea, oportunitatea de a conștientiza tinerii cu privire la elementul PCI și de a celebra cu participanți din medii socio-culturale diverse, promovând un sentiment de unitate și incluziune.

Etapizarea nunții (contexte, ceremonii), actanți, acțiuni și gesturi rituale

În pregătirea și desfășurarea nunții este antrenată întreaga comunitate, familiile extinse ale mirilor având roluri importante. Din tot acest complex ceremonial, patru momente sunt cardinale: peținul, logodna, nunta propriu-zisă și cunoașterea rudelor (*qudağıylıq*).

În trecut, înainte de peținul propriu-zis, avea loc **cercetarea** (*soraştırma*), când o femeie cu prestigiu în comunitate era trimisă de familia mirelui la casele cu fete de măritat, pentru a găsi o mireasă harnică și pentru a afla intențiile părinților fetei. Următoarea etapă era **peținul** (*ayttırıp barmak, ayttırmak, kız ayttırmak, cauşılık*). Dacă se considera că băiatul este vrednic și dacă era acceptat de toate rudele fetei, se trimitea un răspuns pozitiv familiei acestuia, printr-un vestitor/ *ceauș* (*çavuş*).

De obicei, la o săptămână după peținț avea loc **ceremonia de stabilire a înțelegerii definitive privind căsătoria**. Partipau rudele apropiate, bărbați și femei în vârstă, dar și părinții băiatului. Se pregăteau daruri reciproce, simbol al noii legături stabilite între cele două familii. La ceremonie, însuși tatăl băiatului cerea pentru ultima oară fata în căsătorie pentru fiul său *din porunca lui Allah și cu voia Profetului*. Cu această ocazie se stabilea data logodnei.

Logodna (*nışan toy*) avea loc la casa fetei. Participau *quda*, delegați bărbați din partea celor două familii. Aceștia aveau rolul de a schimba darurile denumite *nișan boqșası* (bocceaua de logodnă). Actul ritual al punerii inelelor de logodnă pe degetele viitorilor miri avea loc, fie la logodnă, fie la cununia oficială.

De asemenea, între logodnă și nuntă se trimiteau diferite daruri. Se punea mare accent pe zeste (*çıyız*), care se ducea la casa mirelui înainte ca mireasa să părăsească casa părintească. Era aranjată în camera mirelui, expusă la vedere, mai ales obiectele lucrate de mireasă.
În trecut, flăcăi călare **vesteau căsătoria**, strigând anumite formule verbale. Înainte de nuntă, una sau două cumnate mai în vârstă, din partea celor doi miri, umblau din poartă în poartă cu tobe și goarne invitând lumea la nuntă. La nogai, una dintre cumnate purta în mână o creangă de arbore. Femeia invitată la nuntă lega de aceasta o batistă, o cârpă sau un ștergar, semn că va veni la nuntă.
Nunta se desfășura separat la fată (*qız toy*) și la băiat (*ul toy*).
În **prima zi**, la locuința fetei avea loc *kawe tüymek,* râșnirea cafelei, cu care erau serviți apoi pețitorii. Nunta începea, în acompaniamentul muzicanților, cu cântecul popular *Toy kayırlı bolsun* (Nunta să fie cu noroc).
Cununia religioasă (*nikâ*) se oficia în prezența a șapte sau opt participanți denumiți *quda*, fără ca mirele să fie de față. Din partea fiecărui mire participa un vechil sau doi martori. Înaintea ceremoniei, desfășurate la casa miresei, se rosteau rugăciuni și se cerea iertare pentru sufletele morților. Fata era pregătită într-un mod specific, ținând în mâini sau având alături elemente cu valoare simbolică (Coranul, oglindă, sare, monedă, pâine, făină, vas cu apă). Mireasa și femeile stăteau în spatele unui paravan, răspunzând la cererea consimțământului de căsătorie. Ulterior, hogea alături de vechil și martori stabileau suma finală de bani care reprezenta plata pentru mireasă, înainte de rugăciunea finală de binecuvântare și întărire. După ce hogea obținea acordul celor două familii privind dreptul miresei, încheia cununia religioasă.
În **a doua zi a nunții**, se spuneau rugăciuni pentru binecuvântarea și fericirea mirilor. În acest context temporal, avea loc Noaptea Henei, *Qına toy*, în noaptea care urma zilei cununiei religioase. Gazda (*konakbay*) pregătea hena afară, folosită ulterior pentru ungerea degetelor, mijlocului palmei, călcâielor picioarelor și părului miresei. Această noapte se mai numește *noaptea întâlnirii și cunoașterii*, tinerii având ocazia să comunice, prin intermediul *șın*-urilor, melodii spontane create de tineri și tinere, păziți de *kart agası*, care avea grijă ca cele două grupuri să nu se apropie prea mult, pocnind din bici. În timpul *qına toy,* la casa mirelui avea loc *şıraq toy* (nunta de lumânări), apoi *qoraz tellemesı* (împodobirea cocoșului)..
În **ultima zi a nunții (***üyken toy/* nunta mare**)**, se desfășura ceremonialul bărbieritului mirelui (*kiyew tıraşı*), după ce acesta își efectua spălarea rituală. Ceremonia era condusă de două persoane și existau două grupuri de participanți: ceata flăcăilor și ceata bărbaților căsătoriți, semnificând faptul că mirele trecea dintr-un status social într-altul. Se stabilea de la început o sumă pentru bărbierit (strânsă de un actant numit *kırciman*), urmând o perioadă ludică, când se acordau diferite porunci distractive bărbierului. După acest eveniment, urma secvența îmbrăcării mirelui, ocazie cu care se interpretau cântece specifice. Exista un joc asemănător celui de la bărbierit.
În aceeași zi, mireasa era dusă la casa mirelui, de solii săi, *quda* și *qudagıy*. Mireasa, alături de două femei căsătorite, cu fețele acoperite cu un șal de catifea, mergeau într-o căruță frumos împodobită (*mögedek, bögedek, catolai*). Doi flăcăi mergeau călare și fluturau pe deasupra căruței miresei un steag din mătase numit *şimildik*, paravan pentru ceremonialul nunții. Drumul miresei era barat, cerându-se plata pentru călcarea pământului (*topraq bastı*). Dacă erau din localități diferite, flăcăii din partea mirelui așteptau la marginea drumului și imediat ce vedeau

alaiul miresei, încălecau și mergeau în întâmpinarea nunții (*toy aldı*). De calul mirelui se lega *tokuz/ tokız*, nouă daruri învelite într-o pânză brodată.
În căruța miresei era și un băiat care ținea un Coran. Copilul era răsplătit iar hogea din satul mirelui lua acest Coran și rostea rugăciuni și ura miresei bun venit. Mireasa rămânea cu capul și fața acoperite până intra în casă. Cei care însoțeau mireasa aduceau câteva daruri pentru socrul mare, având o valoare simbolică și constituind răsplata pentru găzduire și hrană. Nu erau oferite direct, ci se puneau în fața ușii. La nogai, când ajungea la casa mirelui, mireasa trecea printr-o poartă simbolică, considerându-se că nu-i va ieși soacrei niciodată din cuvânt.
În prezent, după ce intră în casă, mireasa se odihnește puțin. Apoi, mirele și mireasa ies în curte și încep să danseze. Se alătură socrul mare și dăruiește mirele și mireasa. Urmează soacra mare care le oferă cadouri, apoi restul nuntașilor.
După ce mireasa intra în casa mirelui, se performau mai multe jocuri de întrecere: trânta (*küreş*, numit în acest context *toy tuşken küreşı*), alergări cu cai, concursuri de tir, cățărare pe stâlp. După terminarea *toy küreşı*, se decora camera nupțială. Două cumnate, *cenge*, rude prin alianță, îmbracau mireasa cu darurile oferite de mire, podoabe și îi acopereau fața cu o pânză roșie, simbol al castității. Mireasa îi oferea soacrei o cămașă, iar socrului *toqız* (cămașă de care se prind alte nouă daruri). Primeau daruri fiecare dintre membrii familiei mirelui. Tot acum avea loc secvența ceremonială *tanış* (cunoștința). Soacra mare dăruia fetei o monedă din aur, legată cu ață roșie, ridica pânza și îi vedea fața. Se consumau *ulkum* muiate în șerbet, rupte în jumătate, de femei din ambele familii, începând cu soacra mare și soacra mică.
În ultima zi a nunții, în unele cazuri în a doua, avea loc ceremonia oferirii darurilor și podoabelor pentru mire și mireasă. Această ceremonie se desfășura separat la casa miresei și a mirelui, dacă ambii locuiau în același sat. Când erau din sate diferite, ceremoniile aveau loc la casa acestuia. Cu timpul, cele două ceremonii vor fuziona. În contextul conviețuirii cu românii, **Masa mare** a intrat în componența nunților tătare din anii 1950-1955, în ultima noapte a nunții. S-au mai împrumutat instituția nășiei, nașul și nașa, care substituie sau dublează vechilul și soția vechilului.
În trecut, în **noaptea nunții**, mirele era condus în camera nupțială imediat după miezul nopții, iar după 1950, după ce se termina Masa mare. În acest moment se cântau în cor *ilaye,* melodii religioase. În odaia de nuntă, fața miresei putea fi descoperită doar de mire, în caz contrar, se considera că a fost stricată cununia religioasă. Până în 1950, în noaptea nunții avea loc o adunare, *kiyew canı,* denumită și discursul/ conversația mirelui (*kiyew qonuşmaşı, güvey qonuşması, qonışmaq*), având în structura sa elemente de teatru popular. Ceremonia era condusă de *kart agası* (domnul bătrânilor), la care se alăturau actanți precum: *sol bey* (beiul stâng)/ *sol kol* (mâna stângă), *on bey* (beiul drept)/ *on kol* (mâna dreaptă), doi *kureğegi bey*, doi *ayaqşı bey*, doi *kapuği bey* (păzitori ai ușii), instrumentiștii/ *karatorgay bey* (vrăbiile negre). La miezul nopții mirele era condus spre odaia de nuntă. După aceea, adunarea era reluată. Când răsărea soarele, *kart agası* anunța tuturor că atât nunta, cât și adunarea s-au încheiat.
În **prima zi după noaptea nunții**, mireasa începea activitățile gospodărești și pregătea ciorbă de colțunași, pentru a avea copii mulți. La nogai, această zi se numea *bet aşar toy,* când una dintre cumnatele miresei venea cu un băiețel în brațe, care scotea voalul miresei, descoperindu-i fața, cu ajutorul a două linguri din lemn. Femeile din partea mirelui îi dăruiau podoabe și bani. Soacra mică și soacra mare își ofereau reciproc daruri.

În ziua de vineri a săptămânii care urma după nuntă, mirele mergea la **rugăciunea de la geamie**. De asemenea, în prima vineri de după nuntă se organiza **vinerea miresei**, la care erau invitate femeile căsătorite, pentru a admira zestrea. În următoarea săptămână era **vinerea fetelor**. În ambele contexte, musafirele erau ospătate. În perioada ulterioară nunții, aveau loc **plimbări și vizite reciproce** ale familiilor tinerilor căsătoriți, cu participarea rudelor: la casa miresei, apoi a mirelui, unchilor, mătușilor și altor rude apropiate. Mireasa pregătea câte o boccea cu daruri pentru stăpânii casei respective în care punea cămăși, prosoape, mănuși, baticuri, papuci etc. La rândul ei, primea un dar sau bacșiș. Se performau jocuri distractive, cu pedepse, se făceau șicane și se ofereau răscumpărări, toate având rolul de a apropia cele două familii.
Ceremonialul matrimonial tătar are legături cu diverse alte categorii de patrimoniu cultural imaterial și material. În acest sens, amintim, în primul rând, **alimentația**, existând anumite gesturi, practici și momente ceremoniale precum: băutul șerbetului împreună, în momentul înțelegerii și logodnei; oferirea specialității *katlama* din partea mirelui, consumul plăcintei *geantık* preparat de soacra mică, tot la logodnă; ajutorul în produse alimentare din partea nuntașilor; măcinarea cafelei, cu o zi înainte de nuntă; întâmpinarea oaspeților cu dulceață; ospățul cu ocazia Nopții Henei (*toy şorbası/* ciorba de nuntă, sarmale, *köbete, kurabiye,* sarailie, baclava); consumul unei gogoși muiate în șerbet, rupte în jumătate, de către mama mirelui și mama miresei, cu ocazia secvența ceremoniale *tanış* (cunoștința); împărțirea șuberecului care marca sfârșitul nunții etc. Chiar și în prezent, la masa mare se consumă, de regulă, șapte sau nouă feluri de mâncare. De asemenea, **folclorul ceremonialului nupțial** sublinia funcția socială a manifestării, marcând riturile de trecere ale tinerilor în categoria persoanelor căsătorite. În acest context, se remarcau mai multe categorii folclorice: *şın* (cântece improvizate cu execuție antifonică); melodii pentru *şerıpteş* și *omalı*, interpretate de fete după plecarea miresei spre casa mirelui; cântecele religioase *illahi* care acompaniau bărbieritul și drumul mirelui spre odaia de nuntă; cântecul cocoșului împodobit (*tellı qoraz*), melodia dedicată soacrei (*qaynana hawası*), *taqmaq şapaz* etc. Prezența din ce în ce mai importantă a instrumentiștilor este o caracteristică contemporană. Ele au înlocuit cântecele interpretate vocal. Pe de altă parte, au introdus noi cântece instrumentale: cântecele de drum (*gol hawası*) sau de primire a invitaților (*şekırtıw hawası*) etc. Se foloseau diferite instrumentele muzicale: *zurna* (instrument de suflat cu ancie dublă din familia oboiului), *dawul* (tobă mare cu două membrane și două bețe: *čiubuk*, mai subțire, și *čiakmar*, mai gros, cu terminație sub formă de pipă), *dare* (tobă-tambur).

2. a. Descrierea păstrătorilor/purtătorilor/creatorilor elementului: (vârsta, profesia, grupul etnic) (Vor fi numiți păstrători/purtători reprezentativi, recunoscuți ca atare în comunitate, cu date de contact obținute cu acordul celor vizați și beneficiind de susținerea acestora pentru inventarierea elementului și comunicarea publică a informațiilor):

Ceremonialul nupțial tătar, în tiparul său tradițional, a fost performat în mod natural, de-a lungul timpului, de membrii comunității tătare, acesta având o manifestare amplă în situația căsătoriei în cadrul aceluiași grup etnic sau, cel puțin, dintre persoane de religie musulmană.
Acest moment social complex punea și mai pune, pe alocuri, în evidență actanți cu roluri precise și cunoștințe specifice practicii: mirele și mireasa (beneficiarii principali ai acestui rit de trecere);

imamul (oficiantul ceremoniilor religioase); părinții mirilor (organizatorii diferitelor momente ale nunții); *konakbay* (gazda care prepara hena), vechilii, mai târziu nașii (care asigură buna desfășurare a unor secvențe ceremoniale); grupurile de fete și flăcăi care performau anumite gesturi și acțiuni rituale și ceremoniale; *quda* (reprezentanții familiilor); bărbierul (executantul ritualului bărbieritului); *kırciman* (cel care strângea banii pentru bărbierit); muzicanții (care punctează anumite momente esențiale și asigură voia bună generală); *kazanbaș* (bucătăreasa șefă), dar și o sumedenie de personaje care în prezent și-au pierdut din importanță: pețitorii, sfetnicii, vestitorii (*ceauș*), păzitorii etc. Păstrarea și transmiterea tradiției s-a realizat în cadrul și prin nunta în sine. Cunoașterea era transmisă în comunitate, din generație în generație, pe cale orală, prin participare propriu-zisă. În prezent, ritualul și semnificația nunții tradiționale sunt cunoscute de persoanele vârstnice sau implicate în tezaurizarea patrimoniului cultural tătar, dar și de puținii tineri care se căsătoresc și aleg să mai păstreze anumite momente ceremoniale de factură tradițională. În acest context, transmiterea intra-comunitară a elementului PCI începe să-și piardă resorturile naturale, astfel încât este necesară o intervenție cât mai rapidă în scopul salvgardării nunții tradiționale tătare, inclusiv cu ajutorul lumii academice care și-a aplecat atenția asupra culturii tătare.

2. b. Contribuția instituțiilor și a organizațiilor non-guvernamentale la inventariere și la salvgardarea elementului (se va menționa denumirea completă a instituțiilor, adresa și datele de contact ale unui reprezentant al acestora):

- **Institutul Național al Patrimoniului**: Str. Ienăchiţă Văcărescu, nr. 16, Sector 4, Bucureşti 040157, dr. Daniela MIHAI**,** e-mail: daniela.mihai@patrimoniu.ro;
- **Institutul de Cercetări Eco-Muzeale „Gavrilă Simion”**: Str. Progresului, Nr. 32, Tulcea, dr. Alexandru CHISELEV, e-mail: chiselevalexandru@yahoo.com.

3. a. Situația actuală a elementului, **descrierea riscurilor de dispariție și motivarea nevoii de salvgardare urgentă:** Se va preciza raportul dintre informațiile existente în surse anterioare de informare, documentare și cele recent obținute prin demersul de față. Se va descrie frecvența și extensiunea practicării elementului, capacitatea comunităților purtătoare de a-l transmite, riscurile pe care le înfruntă elementul din motive socio-demografice (diminuarea numărului de purtători, performeri, admiratori, public). Riscurile vor fi descrise cât mai concret, în legătură directă cu specificul elementului, și nu generic.

Nunțile tradiționale musulmane din Dobrogea aveau o desfășurare amplă, timp de trei-patru-cinci zile sau chiar o săptămână. În funcție de perioada temporală, de localitate și de înțelegerile dintre familii, nunta propriu-zisă dura: de vineri până vinerea viitoare; de marți după-amiază până joi; de luni sau marți până duminică; de joi până duminică; de duminică sau luni și până joi etc. În prezent, nunta durează două-trei zile (sau mai puțin), fiind organizată la sfârșit de săptămână: vineri, sâmbătă, duminică. În contextul condensării perioadei ceremoniale, evoluției

mentalităților și transformării cadrului socio-economic, s-a renunțat la ritualuri considerate retrograde, altele și-au diluat semnificațiile sau au devenit pur și simplu momente distractive.
Înainte de anul 1930, părinții erau cei care alegeau soții copiilor lor, iar tinerii aveau puține ocazii de a se întâlni și a se cunoaște. De-a lungul timpului, strategiile matrimoniale s-au schimbat, nunțile din perioada contemporană având la bază alegerea liberă și înțelegerea directă dintre mire și mireasă, inclusiv dintre tineri de religii și culturi diferite. Astfel, momentele precursoare nunții, precum cercetarea (*soraştırma*) și pețitul (*ayttırmak*), și-au pierdut importanța.
Înainte de 1930, în timpul sau ulterior ceremoniei înțelegerii definitive privind căsătoria, în absența mirelui, familia băiatului trebuia să ofere plata pentru mireasă (*mehir*). După ce se stabilea suma, un bătrân din partea băiatului plătea o cotă parte din total. Această sumă se numea dreptul laptelui (*sut-akkı*) și era cuvenită mamei fetei. După 1950, viitorul mire participă și el la această ceremonie.
Schimburile de daruri din momentele ceremoniale dinaintea, din timpul și ulterioare nunții propriu-zise consolidau apropierea dintre familii. Dacă între logodnă și nuntă avea loc sărbătoarea *Kurban Bayramı*, se trimitea miresei un berbec, împodobit cu fire de ață colorată și i se atârnau mere la gât. Dacă în această perioadă avea loc *Ramazan Bayramı*, miresei i se trimiteau basmale, fuste, fesuri, cămăși, pantofi, cafea, iar mirelui lenjerie, ciorapi, cămăși etc. În trecut, reprezentanții mirelui aduceau la logodnă boccele din mătase sau catifea cu daruri (îmbrăcăminte, încălțăminte, prosoape, obiecte de aur: cercei, inele) pentru mireasă, părinți, bunici, frați, surori etc. După 1945, numărul boccelelor a scăzut treptat. În timp, cadourile (haine, lenjerie, cămăși de noapte, ciorapi etc.) se puneau într-o valiză, înapoiată familiei extinse a mirelui cu alte daruri. De-a lungul timpului, se menține, pe alocuri, schimbul reciproc de daruri între mire și mireasă, între părinții lor și cei mai importanți participanți la nuntă. De asemenea, se mai pot oferi *tellı şıraq* (două lumânări mari împodobite cu fir aurit, panglici, hârtie colorată și flori), *tellı qoraz* (cocoș împodobit cu fir aurit), șuberek, bani etc.
În trecut, se remarca o foarte clară segregare pe sexe, dar și o ordonare și ierarhizare a nuntașilor, în diferite momente ceremoniale, delimitarea fiind definită uneori prin construcții despărțitoare. Se organizau nunți separate la casa fetei, apoi la cea a băiatului. La aceste nunți, femeile erau așezate în partea dreaptă, fetițele - în spatele mamelor, iar băieții - în spatele taților. De asemenea, în a doua zi a nunții, în mijlocul unei încăperi închise se construia un zid despărțitor din lemn sau cărămidă. Bărbații se așezau de-o parte, iar femeile de cealaltă. Doi flăcăi apărau cele două capete ale zidului. Se dansa separat pe sexe și rar mixt, în cazul rudelor foarte apropiate. În prezent, există anumite contexte în care se acordă un respect deosebit bărbaților și femeilor în vârstă, prin întâietatea așezării la masă sau prin oferirea unor roluri ceremoniale.
Înainte de 1945-1950, la logodnă se citeau fragmente din Mevlid și Coran. Alături de alte rugăciuni, se citeau și fragmente din Coran pentru sufletele morților. La logodnă participa și imamul, care rostea rugăciuni și urări pentru viitorul fericit al celor doi tineri. După 1945, secvența ceremonială a citirii din Mevlid s-a pierdut pe alocuri.
Înainte de 1950, mirele și mireasa nu se întâlneau înaintea cununiei religioase, astfel încât această ceremonie era performată cu o zi sau două înainte de noaptea nunții. Reprezentanților familiei băiatului veniți la cununia religioasă, li se aducea, din partea băieților din familia fetei, o bucată de carne și li se punea *kaburga kol* (coastă și braț). Aceasta simboliza că de acum înainte

mirele făcea parte din această familie și putea veni oricând în această casă. După 1950, data acesteia variază, se poate face înainte de nuntă sau în timpul nunții.
În satul tradițional tătăresc, mireasa pleca de la casa părintească într-un alai de căruțe. Exista cutuma ca aceasta să nu fie văzută de privirile străinilor, astfel încât avea capul acoperit cu un șal, fiind în același timp însoțită de două femei căsătorite, acoperite și ele. În fruntea alaiului miresei mergea căruța cu flăcăii care aveau și rol protector față de cei care blocau drumul. Acestora li se ofereau daruri și bani. Ajunsă la casa mirelui, cobora, după o serie de ezitări, promisiuni, daruri și bani. Aceste daruri aveau rolul de a-i câștiga bunăvoința și de a marca intrarea ei în nouă familie, într-un nou mediu social. O cumnată a miresei sau o femeie în vârstă lua o găină albă sau un cocoș, îi băga capul sub aripă, se învârtea de trei ori în jurul miresei, sufla împotriva deochiului și arunca peste capul acesteia câțiva pumni de zahăr. Această practică se numea *kakma, horoz kakması* sau *horoz tellemesı*. Când intra în locuința mirelui, mireasa călca pe un ștergar, o blană de oaie etc. Ea ajungea să fie supusă unei noi autorități absolute, astfel încât săruta mâna soacrei și picioarele socrului. În trecut, după coborârea miresei din căruță, aceasta săruta mâinile socrilor după un anumit ritual. La intrarea în casa mirelui, se performau anumite gesturi rituale: păşirea cu piciorul drept, ungerea cu ulei a interiorului și exteriorul casei, stropirea cu apă dintr-un ibric și rostirea unei rugăciuni, recitarea unor Sure din Coran pentru belșug în casă, turnarea apei pe picioarele miresei. Acestea tradiții, dar și jocurile organizate după intrarea miresei în casa mirelui, precum trânta (*küreş*) și întrecerile cu cai, au început să dispară din ceremonialul nunții după anul 1950. Premiile erau oferite de socrul mare și constau, după posibilitatea financiară, în: unul sau mai mulți tauri, berbeci, bani, steag (*bayraq*), ramură de arbore împodobită cu nouă obiecte vestimentare.
Ceremonia intrării mirelui în camera nupțială începea după rugăciunea de seară. Acesta era condus de imam, oameni în vârstă și prietenii mirelui, pe tot acest parcurs fiind interpretate cântece religioase și frecventa exclamație *Allah este mare!*. În calea mirelui, când intra în camera nupțială, se așternea o broderie, *șewre*, luată de un tânăr, despre care se credea că va deveni noul mire. Hogea se ruga pentru tinerii căsătoriți, iar mirele se căia public pentru păcatele sale, la fel și mireasa, care răspundea de după ușa odăii de nuntp. Apoi, se realiza prima sau a doua oară cununia religioasă, în funcție de cutumele locale. În această perioadă, în anumite localități, avea loc adunarea (*kiyew qonuşmaşı*), care începea pe la patru după-amiaza și dura până la miezul nopții. Participanții se împărțeau în două grupuri, în stânga și în dreapta, fiecare fiind condus de un *bey*. Câte un membru al celor două tabere vorbea pe rând după ce obținea aprobarea, rezultând un lung duel verbal. În acest timp, membrii celor două grupuri furau discret alimentele aflate pe o sinie, fără a fi văzuți de vreun membru al taberei adverse. Dacă era prins, cel care furase era denunțat și pedepsit. *Kart agası*, uneori sfătuit de sfetnici, dădea o pedeapsă. Jocurile, pline de haz, continuau ore întregi.
După nuntă, în prima zi de vineri se desfășura o secvență ceremonială dedicată miresei și femeilor din comunitatea respectivă, având scopul apariției miresei în public, primirea felicitărilor de rigoare și anunțarea publică, încă o dată, a faptului că mireasa a fost virgină. Cu acest prilej, se consolida prestigiul miresei și al noii familii. După o săptămână, ceremonia se repeta, fiind invitate fetele.
În perioada modernă, nunțile tătare au preluat, în urma conviețuirii cu românii, dar și a evoluției întregii societăți: instituția năşiei (inițial naşul și naşa erau români); Masa mică la mireasă; Masa

mare; rochia albă de mireasă, cu voal; organizarea nunții mari la local/ restaurant și nu la casele mirilor sau la cort; dansuri populare românești (hora, perinița) etc. În acest context, și-au pierdut rolul vechilii, care aveau obligații clare în comunitate, asigurând financiar, simbolic și actanțial întemeierea noii familii. S-au pierdut sau sunt foarte rare unele practici magico-religioase (e.g. *qaqtırma*/ scuturatul, presărarea mirelui cu făină, rotirea unei găini sau a unui cocoș pe capul miresei, pentru alungarea spiritelor rele; aprinderea a două lumânări, una pentru mire, alta pentru mireasă, pentru a afla cine va avea viața mai scurtă) și unele momente-cheie ale nunții (zestrea; alaiul cu căruța miresei/ *moghedek*; împodobirea camerei nupțiale cu *şewre*, *prosoape, kıse*; ascunderea patului după o perdea/ *gerdek*; oferirea *qabırga qol*/ coastele și membrul anterior al oii, de către bărbații delegați din partea mirelui; verificarea castității miresei și etalarea cearceafului).

În prezent, există mai multe tipuri de factori de risc care pot afecta viabilitatea nunții tradiționale tătare. O prima categorie este reprezentată de factorii demografici. Pe de o parte, conform datelor de la Recensăminte se poate observa o diminuare demografică: Conform recensământului din 2021, la nivel național s-au declarat 18.156 tătari, dintre care 16.918 în județul Constanța. În 2011 s-au recenzat 20.282 de etnici tătari, în 2002 - 23.935 tătari, iar în 1992 - 24.596 tătari. Concomitent, comunitatea este afectată de fenomenul îmbătrânirii populației, pe fondul scăderii natalității. În acest context, vârsta la care se căsătoresc tătarii a crescut, numărul căsătoriilor s-a diminuat, și în raport cu transformările mentalitare, astfel încât ocaziile performării unui astfel de eveniment sunt din ce în ce mai rare.
Pe de altă parte, din punct de vedere lingvistic, s-a redus numărul vorbitorilor de limbă maternă tătară. În 2021, în România și-au declarat acestă limbă maternă 13.805 persoane, dintre care 13.071 în județul Constanța. De altfel, tătara crimeeană și nogai sunt incluse în Atlasul limbilor aflate în pericol din lume, fiind clasificate drept „limbi grav periclitate”. (https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000187026). Scăderea competențelor lingvistice are un impact direct asupra elementelor verbale asociate ceremonialului nunții, repertoriul folcloric fiind simplificat, uneori dispărând din uzanță anumite categorii de creații artistice (e.g. cântecele de tip *șın*).
La acești factori se adaugă cei socio-economici, identitari și mentalitari, dar și procese mai complexe: migrarea tineretului spre centrele urbane, încadrarea în câmpul muncii (și necesitatea concilierii dintre timpul ritual și cel liber legal), modificarea strategiilor matrimoniale și îndepărtarea de canoanele tradiției (perioada de probă, concubinajul, căsătoriile interetnice și interreligioase, nunta de vis, care nu mai respectă normele comunitare), implicațiile financiare semnificative, aculturația, globalizarea, modernizarea comunității, în toate aspectele sale, coroborată cu pierderea interesului tinerilor pentru elementul tradițional, eliminarea tradițiilor considerate anacronice, comprimarea numărului zilelor dedicate nunții și condensarea unor secvențe ceremoniale. Doar persoanele vârstnice mai dețin cunoștințe cu privire la întregul complex ritual, la semnificațiile gesturilor și multitudinii de ceremonii care compun căsătoria tătară.
Includerea acestui element PCI în *Registrul naţional al patrimoniului cultural imaterial* nu va avea consecințe negative asupra practicii, în sensul folclorizării sau muzeificării acesteia. Înscrierea poate constitui baza argumentării necesității derulării unor programe sau proiecte

pentru conservarea și transmiterea elementului, contracarându-se declinul tradiției, cu posibilitatea revitalizării unor componente ceremoniale trecute în fondul latent.

3. b. Planul de salvgardare urgentă a elementului prin acțiuni specifice (în următorii 4 ani): Se vor descrie principalele tipuri de măsuri de salvgardare recomandate prin mecanismul internațional de implementare a Convenției UNESCO din 2003: documentarea, transmiterea, prin educație formală, non-formală și informală, diseminarea informațiilor despre element în diferite contexte și prin diferite mijloace. Se vor descrie obiectivele generale și specifice urmărite în fiecare an, activitățile care vor fi realizate pentru îndeplinirea acestora și resursele umane implicate pentru fiecare activitate.

a) Cadru legislativ și organizațional

Prin O.M.C.P.N. nr. 2436/08.07.2008 se aprobă **Programul național de salvgardare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial**.
Legea nr. 33/1995 privind ratificarea Convenției-cadru pentru protecția minorităților naționale, încheiată la Strasbourg la 1 februarie 1995, prin care persoane care aparțin minorităților naționale au oportunitatea de a-și păstra elementele esențiale ale identității, respectiv religia, limba, tradițiile și patrimoniul cultural.
Existența unor **asociații culturale și etnice tătare**, care au în statut obiectivul prezervării moștenirii culturale. Acestea, prin fonduri alocate din bugetul de stat, prin fonduri proprii, sponsorizări sau finanțări naționale/ internaționale, dar mai ales datorită prestigiului în comunitate, au posibilitatea de a susține financiar și logistic acțiunile de salvgardare și de a atrage un număr cât mai mare de persoane în implementarea planului de salvgardare.

b) Obiective, activități și resurse

Activitățile punctuale vor fi gândite și puse în practică de asociațiile etnice și culturale tătare, în colaborare cu Ministerul Culturii, Departamentul pentru Relații Interetnice, Institutul Național al Patrimoniului, instituții culturale și științifice relevante (muzee, biblioteci, centre culturale, institute de cercetare), organizații non-guvernamentale și autorități publice. **În acest demers este necesar un efort conjugat ale tuturor actanților implicați, în eventualitatea înscrierii elementului în Lista Reprezentativă a Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității, în colaborare cu comunitățile de tătari din diferite State.**

Obiectivul nr. 1: Documentarea nunții tătare prin cercetări etnologice și antropologice în comunitățile dobrogene reprezentative (Anii I-IV)

Activitatea 1.1: Inventarierea și cartografierea elementului *Nunta tradițională tătară* în Dobrogea, în scopul identificării unor specificități locale/ comunitare, a unor purtători PCI etalon și a elementelor periclitate/ dispărute.

Activitatea 1.2: Crearea unei baze de date multimedia privind elementul PCI, cu participarea activă a comunităților locale, specialiștilor și activiștilor culturali.

Obiectivul nr. 2: Promovarea nunții tradiționale (toy) cu rolul consolidării identității comunității tătare, cu posibilitatea dezvoltării unor legături cu comunitățile de tătari din alte State. (Anii II-IV)

Activitate 2.1: Publicarea unor studii de specialitate și de popularizare, articole, volume tematice sau care abordează diferite problematici din complexul nunții.

Activitate 2.2: Organizarea de conferințe, evenimente culturale, expoziții pentru promovarea nunții tradiționale tătare.

Activitate 2.3: Diseminarea informațiilor în media și spațiul social virtual, în colaborare cu media locală/ națională, instituții de cultură și de învățământ, ONG-uri.

Obiectivul nr. 3: Încurajarea transferului cunoașterii despre nunta tradițională între generații și comunități. (Anii II-IV)

Activitate 3.1: Organizarea unor seminare, work-shop-uri și activități educative tematice adresate tinerilor, în colaborare cu purtătorii elementului PCI, instituțiile școlare, culturale și asociațiile culturale.

Activitate 3.2: Organizarea Festivalului *Toy*, platformă de promovare a elementului PCI și de schimb de cunoștințe și bune practici.

4. Bibliografie și surse online de informare asupra elementului:

AKMOLLA, Güner, *Tătarii din Dobrogea. Eseu*, Constanța, Ed. NewLine, 2005

CHISELEV, Alexandru, „Hrana rituală și ceremonială la turcii și tătarii din nordul Dobrogei", în *Caietele Sextil Pușcariu*, V, 2021, pp. 424-437.

CHISELEV, Alexandru, „Kına Gecesi Ceremony at the Turks and Tatars from Tulcea County (Romania). The ritual dynamics between tradition and reinvention", în *Taras Shevchenko 6th International Conference on Social Sciences. Proceedings Book*, Vol. 4, Ankara, IKSAD Global Publishing House, 2021, p.1328–1334.

DUMITRESCU, Ion, „Însemnări despre tătarii din Pervelia" în *Analele Dobrogei*, Anul II, Nr. 1, Constanța, Institutul de Arte Grafice „Victoria", 1921, pp. 115-128.

IBRAM, Nuredin, *Spiritualitate tătară*, Vol. V, Constanța, Ed. Ex Ponto, 2023.

IBRAM, Nuredin, *Spiritualitate tătară*, Vol. III, Iași, Ed. StudIS, 2020.

MUSTAFA, Sevim, *Obiceiurile și tradițiile turcilor și tătarilor dobrogeni*, Constanța, Ed. Muntenia, 2017.

ÖNAL, Mehmet Naci, *Din foclorul turcilor dobrogeni. Tradiții privind nașterea, căsătoria și moartea*, București, Ed. Kriterion, 1997.

SULIȚEANU, Ghizela, *Din folclorul muzical al tătarilor dobrogeni*, Cluj-Napoca, Ed. Kriterion, 2014.

SULIȚEANU, Ghizela, „Le cérémonial nuptial dans le folklore musicalo-poétique des Tatars de Dobroudja”, în *Rocznik Orientalistyczny*, T. XLII, Z. 2, 1982, pp. 65-86.
https://ghiuneracmola.blogspot.com/2015/02/guner-akmolla-obiceiuri-tatare-crimeene.html
https://miras.gov.ro/1/viata-si-spiritualitate/nevzat-si-nerminyusuf-despre-traditiile-si-obiceiurile-tatarilor

5. a. Echipa de coordonare a inventarierii și salvgardării elementului:
Grup de coordonare din partea comunității tătare

5. b. Responsabili cu monitorizarea planului de salvgardare e elementului:
Grup de monitorizare din partea comunității tătare
Grup de monitorizare constituit de CNPCI

6. Data completării fișei de inventar:

25.08.2025

Toate rubricile sunt obligatorii!

Se vor anexa materiale foto/video/audio recent înregistrate care demonstrează viabilitatea elementului și relevanța elementului pentru identitatea culturală locală (se încurajează înregistrarea de materiale video în care membrii comunității descriu elementul și explică importanța acestuia din perspectivă personală).

Martofi fotografici

Pregătirea sarmalelor pentru *Kına toy*, Tulcea, 2014, foto: Al. Chiselev

Însemnarea mâinii cu hena, Tulcea, 2014, foto: Al. Chiselev

Secvență din cadrul *Kına toy*, Tulcea, 2014, foto: Al. Chiselev

Piese vestimentare cu accente tătărești pregătire pentru ziua nunții,
Tulcea, 2014, foto: Al. Chiselev

Kıse, folosit în trecut pentru împodobirea camerei nupțiale, Colecția MEAP

1. Rochie de mireasă, Muzeul de Etnografie și Artă, Tulcea, jud. Tulcea, catifea cu fir de aur

2. Rochie de mireasă, Colecția Muzeului de Etnografie si Artă, Tulcea, jud. Tulcea

3. Batistă de nuntă și punguța Muzeul de Etnografie și Artă Constanța

4. Baldachin de nuntă, Muzeul Casa orientală Panaghia, Babadag, jud. Tulcea

5. Batistă de nuntă, comuna Albești, jud. Tulcea, Culturalia.ro

Lista figurilor:

Figura I. Cingătoare purtată de mireasă- Kawkaz kuşak din colecția privată a lui Nurgian Kürtasan.

Figura II. Elemente din zestrea miresei din colecția privată a lui Nurgian Kürtasan. Ceyrek, mileuri și Kuran Kap, o traiste specială pentru Coran.

Figura III. Elemente din zestrea femeii din colecția privată a lui Nurgian Kürtasan. Terlici.

Figura IV. Elemente din zestrea femeii din colecția privată a lui Nurgian Kürtasan. Broderia de la Toban Yastık.

Figura V. Fesuri purtate de mire și mireasa din colecția privată a lui Nurgian Kürtasan.

Figura VI. Voal purtat de soacra mare din colecția privată a lui Nurgian Kürtasan.

Figura VII. Decorațiuni de pe costumul mirelui din colecția privată a lui Nurgian Kürtasan.